

Praxis. Notariat. Czynności notarialne

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Część I. Notariusz i kancelaria notarialna

§ 1. Zagadnienia ogólne

Spis treści

	Nb
I. Status prawny notariusza	1-29
1. Wprowadzenie	1
2. Uwagi ogólne	2-3
a) Rys historyczny	2
b) Złożoność statusu prawnego notariusza	3
3. Notariusz jako osoba zaufania publicznego	4-7
a) Uwagi ogólne	4
b) Zawód zaufania publicznego	5
c) Zaufanie publiczne	6
d) Kwalifikacja notariusza jako osoby zaufania publicznego	7
4. Notariusz jako funkcjonariusz publiczny	8-13
a) Uwagi ogólne	8
b) Kwalifikacja notariusza jako funkcjonariusza publicznego w rozumieniu KK	9
c) Kwalifikacja notariusza jako funkcjonariusza publicznego w rozumieniu PrNot ...	10
d) Odpowiedzialność karna notariusza jako funkcjonariusza publicznego	11
e) Ochrona prawna notariusza jako funkcjonariusza publicznego	12
f) Ochrona prawna notariusza jako osoby zaufania publicznego	13
5. Notariusz jako osoba wykonująca wolny zawód	14-16
a) Uwagi ogólne	14
b) Wolny zawód	15
c) Kwalifikacja notariusza jako osoby wykonującej wolny zawód	16
6. Notariusz jako przedsiębiorca	17-28
a) Uwagi ogólne	17
b) Przedsiębiorca	18
c) Kwalifikacja notariusza jako przedsiębiorcy	19-28
ca) Orzecznictwo – wprowadzenie	19
cb) Orzecznictwo TK	20
cc) Orzecznictwo sądów administracyjnych	21
cd) Orzecznictwo SN	22-27
cda) Uwagi ogólne	22
cdb) Możliwość udziału w przetargu	23
cdc) Relacja pomiędzy notariuszem a klientami	24
cdd) Uznanie notariusza za przedsiębiorcę	25
cde) Zdolność upadłościowa notariusza	26
cdf) Orzecznictwo TSUE	27
ce) Doktryna	28
7. Wnioski	29
II. Pozycja notariusza w systemie organów ochrony prawnej z notarialną jurysdykcją prewencyjną	30-48
1. Wprowadzenie	30
2. Uwagi ogólne	31-32
a) Ochrona prawna	31
b) Organy ochrony prawnej	32
3. Notariusz jako organ ochrony prawnej	33-34
a) Uwagi ogólne	33
b) Rys historyczny	34
4. Notariusz w systemie organów ochrony prawnej	35-38
a) Uwagi ogólne	35
b) Notariusz a adwokat	36
c) Notariusz a sędzia	37
d) Notariusz a inne zawody zaufania publicznego	38
5. Notariusz jako organ jurysdykcji prewencyjnej	39-47
a) Uwagi ogólne	39

b) Funkcja prewencyjna notariatu	40
c) Jurysdykcja prewencyjna	41
d) Przymus notarialny	42–44
da) Pojęcie przymusu notarialnego	42
db) Funkcje przymusu notarialnego	43
dc) Koszty przymusu notarialnego	44
e) Gwarancje należytego sprawowania jurysdykcji prewencyjnej przez notariusza	45
f) Notariusz jako organ współdziałający z wymiarem sprawiedliwości	46
g) Notariusz jako organ współdziałający z innymi podmiotami publicznoprawnymi ..	47
6. Wnioski	48
III. Zasięg jurysdykcji polskich notariuszy	49–67
1. Uwagi ogólne o jurysdykcji krajowej	49
2. Jurysdykcja notarialna	50–52
a) Uwagi ogólne	50
b) Jurysdykcja prewencyjna	51
c) Wyznaczenie zasięgu jurysdykcji polskich notariuszy	52
3. Terytorialny zakres kompetencji polskich notariuszy	53–54
a) Zasada terytorializmu	53
b) Właściwość notariuszy	54
4. Przedmiotowy zakres kompetencji polskich notariuszy	55–58
a) Uwagi ogólne	55
b) Kompetencja polskich notariuszy do dokonywania czynności notarialnych z elementem obcym	56
c) Procedura dokonywania czynności notarialnych przez polskich notariuszy	57
d) Prawo materialne stosowane przez polskich notariuszy	58
5. Czynności dokumentowane przez notariuszy obcych państw	59
6. Zasięg jurysdykcji polskich notariuszy w sprawach spadkowych	60–66
a) Uwagi ogólne	60
b) Jurysdykcja polskich notariuszy w sprawach dotyczących sporządzenia apd	61
c) Obowiązek badania jurysdykcji krajowej	62
d) Źródła jurysdykcji polskich notariuszy	63
e) Jurysdykcja w sprawach dotyczących spadków otwartych przed 17.8.2015 r.	64
f) Jurysdykcja w sprawach dotyczących spadków otwartych w dniu bądź po dniu 17.8.2015 r.	65
g) Jurysdykcja polskich notariuszy w sprawach dotyczących wydania eps	66
7. Wnioski	67
IV. Odpowiedzialność notariusza (dyscyplinarna, karna, cywilna)	68–131
1. Wstęp	68
2. Notariusz w polskim systemie prawa	69–82
a) Pozycja ustrojowa notariusza	69–78
aa) Notariat łaćniński	69
ab) Wątpliwości natury terminologicznej	70
ac) Definicja z art. 2 § 1 PrNot	71
ad) Trudności z doprecyzowaniem	72
ae) Notariusz przedsiębiorcą	73
af) Publiczny charakter działalności notariusza	74
ag) Sposób wyznaczenia pozycji ustrojowej notariusza	75
ah) Standardy wykonywania zawodu	76
ai) Powinności notariusza związane ze statusem	77
aj) Obowiązki notariusza	78
b) Notariusz jako funkcjonariusz publiczny	79–82
ba) Definicja z KK	79
bb) Wątpliwości w doktrynie	80
bc) Notariusz jako funkcjonariusz publiczny w ujęciu ogólnosystemowym	81
bd) Status zastępcy notarialnego	82
3. Obowiązki notariusza	83–84
a) Zakres obowiązków	83
b) Wyznaczenie granic odpowiedzialności	84
4. Odpowiedzialność dyscyplinarna	85–100
a) Uwagi ogólne	85–92
aa) Konstytucyjne podstawy obecnego modelu odpowiedzialności dyscyplinarnej	85
ab) Funkcje odpowiedzialności dyscyplinarnej	86

ac) Katalog przewinień dyscyplinarnych	87
ad) Szkodliwość korporacyjna czynu	88
ae) Zakres odpowiedzialności	89
af) Ocywista i rażąca obraza przepisów prawnych	90
ag) Uchybienie powadze i godności zawodu	91
ah) Niewywiązywanie się przez notariusza z obowiązków wynikających z ustaw określonych w tym przepisie <i>in fine</i>	92
b) Omówienie przewinień dyscyplinarnych	93–100
ba) Uwagi ogólne	93
bb) Naruszenie art. 3 PrNot	94
bc) Naruszenie tajemnicy notarialnej	95
bd) Naruszenie art. 19 § 2 PrNot	96
be) Niepłacenie składek samorządowych	97
bf) Nieodprowadzanie pobranego podatku	98
bg) Inne orzeczenia mające wpływ na odpowiedzialność dyscyplinarną	99
bh) Stanowisko doktryny	100
5. Odpowiedzialność karna	101–123
a) Podstawy odpowiedzialności karnej	101
b) Przestępstwo przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków	102–112
ba) Typ podstawowy przestępstwa	102
bb) Znamię przekroczenia przez funkcjonariusza swoich uprawnień lub niedopełnienia obowiązków	103
bc) Znamię działania na szkodę	104
bd) Błędna wykładnia prawa	105
be) Zamiar popełnienia przestępstwa przez notariusza przy dokonaniu czynności notarialnej	106
bf) Typ kwalifikowany przestępstwa	107
bg) Przestępstwo o charakterze kierunkowym	108
bh) Strona podmiotowa przestępstwa	109
bi) Działanie w celu osiągnięcia korzyści majątkowej	110
bj) Typ uprzywilejowany	111
bk) Pojęcie istotnej szkody	112
c) Przestępstwo poświadczenia nieprawdy	113–115
ca) Znamiona	113
cb) Czynność sprawcza	114
cc) Poglądy doktryny	115
d) Wybrane zagadnienia związane z procedurą karną	116–123
da) Stosowanie środków zapobiegawczych	116
db) Przesłanki ogólne zastosowania środków zapobiegawczych	117
dc) Przesłanki szczególne zastosowania środków zapobiegawczych	118
dd) Funkcje środków zapobiegawczych	119
de) Zawieszenie notariusza w czynnościach zawodowych	120
df) Sytuacja wyznaczonego zastępcy	121
dg) Skutki prawne zawieszenia	122
dh) Konsekwencje zastosowania środka karnego w postaci zakazu wykonywania zawodu notariusza	123
6. Odpowiedzialność cywilna	124–131
a) Zakres odpowiedzialności w PrNot	124
b) Charakter odpowiedzialności	125
c) Przesłanki odpowiedzialności	126
d) Wina	127
e) Staranność zawodowa notariusza	128
f) Ocena odpowiedzialności notariusza w związku z naruszeniem art. 81 PrNot	129
g) Wzorzec staranności zawodowej notariusza	130
h) Odpowiedzialność odszkodowawcza z tytułu uiszczenia podatku niebędącego szkodą	131

Literatura: P. Antkowiak, Polskie i europejskie standardy wykonywania wolnych zawodów, Przegląd Politologiczny 2013, Nr 1; W. Berutowicz, J. Mokry, Organizacja ochrony prawnej w PRL, Warszawa 1987; A. Bien-Kacala, M. Rączka, Głosa do wyr. TK z 9.11.2010 r., SK 10/08, Przegląd Sejmowy 2011, Nr 4; P. Blajer, w: A. Rataj, A.J. Szereda (red.), Ustrój notariatu. Komentarz do art. 1–78d Prawa o notariacie, Warszawa 2019; Nr 4; W. Boć,

Status notariusza po dwudziestu latach obowiązywania ustawy, Rej. 2011 (Nr specjalny listopad); *tenże*, Status prawny notariusza, Wroclaw 2010; W. Boć, M. Leśniak, Notariusz jako przedsiębiorca szczególnego rodzaju, PPA 2011, Nr 84; J. Bodio, Status prawny notariusza – wybrane zagadnienia, Rej. 2011, Nr 10(246); W. Borysiak, w: K. Osajda (red.), Prawo o notariacie. Komentarz, Warszawa 2019; L. Borzemski, Zawód nie całkiem wolny, Rzeczp. PCD 2004, Nr 3; W. Broniewicz, Postępowanie cywilne w zarysie, Warszawa 2006; J. Budzianowska, Odmowa dokonania czynności notarialnej, NPN 2000, Nr 1; J. Ciszewski, A. Wątrobska, Status zawodowy notariusza po deregulacji, Rej. 2014 (Nr specjalny); P. Daniel, Wstrzymanie wykonania aktu lub czynności w postępowaniu sądownoadministracyjnym, Warszawa 2013; P. Daniluk, w: R.A. Stefański (red.), Kodeks karny. Komentarz, Legalis 2019; A. Domańska, w: A. Rataj, A. Szereda (red.), Ustrój notariatu. Komentarz do art. 1–78d Prawa o notariacie, Warszawa 2019; E. Drozd, Czynności notarialne z elementem zagranicznym w obrocie nieruchomościami (wybrane zagadnienia), w: R. Szytk (red.), II Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i Opracowania, Poznań–Kluczbork 1999; *tenże*, Odpowiedzialność notariusza w przypadku nieważnej (bezsकुtecznej) czynności prawnej, w: R. Szytk (red.), III Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i Opracowania. Nowoczesny notariat w bezpiecznym państwie, Warszawa–Kluczbork 2006; T. Ereciński, Kilka uwag o pozycji ustrojowej notariusza, jego odpowiedzialności cywilnej oraz sądownictwie dyscyplinarnym, Rej. 2006, Nr 5; *tenże*, w: T. Ereciński (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz, t. V, Warszawa 2009; M. Florczak, Odpowiedzialność cywilna notariusza, Rej. 1995, Nr 4; J. Giezek, Odpowiedzialność karna notariusza w świetle art. 231 kodeksu karnego, Rej. 2006, Nr 3; E. Gniewek, w: E. Gniewek, P. Machnikowski (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Warszawa 2016; R. Góral, Kodeks karny. Praktyczny komentarz, Warszawa 2007; J. Górecki, Forma umów obligacyjnych i rzeczowych w prawie prywatnym międzynarodowym, Katowice 2007; O. Górniok, w: A. Wąsek (red.), Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz, t. II, Warszawa 2004; R. Greszta, Staranność zawodowa a podstawy odpowiedzialności prawnej notariusza, Rej. 2009, Nr 9; A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2021; A. Herzog, w: R.A. Stefański (red.), Kodeks karny. Komentarz. Legalis 2018; J. Jacyszyn, Notariusz jako wolny zawód, GP 1997, Nr 27; *tenże*, Notariusz zawodem zaufania publicznego, w: R. Szytk (red.), III Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i opracowania, Warszawa–Kluczbork 2006; *tenże*, Pieczęć i nadzór nad notariuszami, Rej. 2003, Nr 1; *tenże*, Wolność gospodarcza a wolny zawód, PPA CIII, Wrocław 2015; *tenże*, Zdolność upadłościowa notariuszy jako osób wykonujących wolny zawód, Rej. 1996, Nr 12(68); J. Jagiela, Tymczasowa ochrona prawna w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2007; W.L. Jaworski, Reforma notariatu, Kraków 1929; R. Kapkowski, Odmowa dokonania czynności przez notariusza w aspekcie proceduralnym, Rej. 2008, Nr 7–8; *tenże*, Sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia, PiP 2009, Nr 11; W.J. Katner, w: M. Pyziak-Szafnicka, P. Książek (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Część ogólna, Warszawa 2014; Cz.P. Klak, Notariusz a przestępstwo nadużycia władzy publicznej (art. 231 k.k.). Zagadnienia materialnoprawne i procesowe, Rej. 2011, Nr 2; M.K. Kolański, Odpowiedzialność cywilna notariusza, Toruń 2005; W. Kozielewicz, Przesłanki odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej notariusza za dokonaną w postępowaniu notarialnym wadliwą wykładnię (interpretację) przepisów ustawy z dnia 14 lutego 1991 r. prawo o notariacie, Rej. 2012, Nr 11; M.Z. Król, Notariusz, czyli hybryda, Rzeczp. z 23.2.2005 r.; *taż*, w: A. Rataj, A.J. Szereda (red.), Ustrój notariatu. Komentarz do art. 1–78d Prawa o notariacie, Legalis 2019; M. Królikowski, R. Zawłocki, Prawo karne, Warszawa 2018; P. Kruszyński, Obrońca w projektach KPK, w: S. Waltoś (red.), Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka, Kraków 1993; M. Kulik, Odpowiedzialność karna osoby pełniącej funkcję publiczną ze szczególnym uwzględnieniem odpowiedzialności notariusza, w: A. Oleszko (red.), Odpowiedzialność karna notariusza, Warszawa 2010; Z. Kwiatkowski, Notariusz jako funkcjonariusz publiczny w świetle nowego prawa o notariacie, PS 1993, Nr 3; B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, Uwagi o zasadach rządzących cywilną odpowiedzialnością notariusza, PS 1995, Nr 2; D. Malec, Dzieje notariatu polskiego, Kraków 2007; A. Marek, Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2010; M. Margoński, Charakter prawny europejskiego poświadczenia spadkowego. Analiza prawnoporównawcza aktu poświadczenia dziedziczenia i europejskiego poświadczenia spadkowego, Warszawa 2015; A. Murzynowski, Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu, Warszawa 1963; M. Muszalska, M. Strzelbicki, Pojęcie władzy publicznej w świetle orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości a wykonywanie zawodu zaufania publicznego przez notariusza, Rej. 2011, Nr 11; P. Nowak, O zakresie normatywnym podmiotu przestępstwa nadużycia władzy, SP KUL 2015, Nr 1(61); M.A. Nowocien, Odpowiedzialność notariusza za oczywistą i rażącą obrazę przepisów prawnych, Lex/el. 2018; D. Olczak-Dąbrowska, w: T. Szancilo (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Tom II, Warszawa 2019; A. Oleszko, Akt notarialny jako podstawa odpowiedzialności prawnej notariusza – dyscyplinarnej, cywilnej, karnej, Warszawa 2015; *tenże*, Notariat w systemie wymiaru sprawiedliwości, Warszawa 2015; *tenże*, Podstawy dokonania czynności notarialnych poza lokalem kancelarii, Rej. 2007, Nr 4; *tenże*, Prawo o notariacie. Komentarz, t. 1. Ustrój notariatu, Warszawa 2016; *tenże*, Prawo o notariacie, Kraków 2006; *tenże*, Prawo o notariacie. Komentarz, cz. 1, Warszawa 2011; *tenże*, Przygotowanie do zawodu notariusza – problem ustrojowy czy funkcjonalny (uwagi na tle projektów nowelizacji prawa notarialnego), Rej. 2012, Nr 10; *tenże*, Sytuacja prawnoustrojowa notariusza, w: A. Oleszko (red.), Obrót cywilnoprawny w praktyce notarialnej i wieczystoksięgowej, Kraków 2003; *tenże*, Szczególna staranność przy wykonywaniu obowiązków zawodowych, w: A. Oleszko (red.), Akt notarialny jako podstawa odpowiedzialności prawnej notariusza – dyscyplinarnej, cywilnej, karnej, Warszawa 2015; *tenże*, Ustrojowa reforma notariatu, PiP 1991, Nr 8; *tenże*, Ustrój polskiego notariatu, Kraków 1999; *tenże*, Z zagadnień ustrojowych notariatu, Rej. 1993, Nr 9; *tenże*, Zastępstwo notariusza w razie zawieszenia w czynnościach zawodowych, Lex/el. 2018; A. Oleszko, R. Pastuszko, Ustrój polskiego notariatu w świetle orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, Studia Iuridica Lublinensia 2014, t. 22; K. Osajda (red.), Kodeks cywilny. Komentarz. Tom I. Część ogólna. Przepisy wprowadzające Kodeks cywilny. Prawo o notariacie (art. 79–95 i 96–99), Warszawa 2017; R. Pastuszko, Obowiązek wyjaśniająco-doradczy notariusza a wysłuchanie stron czyn-

ności notarialnej, w: R. Szytk (red.), III Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Nowoczesny notariat w bezpiecznym państwie, Warszawa–Kluczbork 2006; *tenże*, Prawo do wysłuchania w postępowaniu sądowym a obowiązek wyjaśniająco-doradczy notariusza, Rej. 2003, Nr 5; J. Pazdan, Pełnomocnictwo w prawie prywatnym międzynarodowym, Kraków 2003; M. Pazdan, Notariat a prawo prywatne międzynarodowe (uwagi ogólne), Rej. 1995, Nr 9; J. Piórkowska-Flieger, Falsz dokumentu w polskim prawie karnym, Warszawa 2004; *taż*, Odpowiedzialność karna notariusza w świetle orzecznictwa Sądu Najwyższego, w: A. Oleszko (red.), Odpowiedzialność karna notariusza, Warszawa 2010; L. Pohl, w: R.A. Stefański (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2018; W. Popiołek, w: K. Pietrzykowski (red.), Kodeks cywilny. Tom I. Komentarz, 2013; F. Prusak, Organy ochrony prawnej, Warszawa 2002; M. Pyziak-Szafnicka, P. Księżak (red.), Kodeks cywilny. Komentarz, Część ogólna, Warszawa 2014; A. Redelbach, Konieczność i kierunki zmian ustawy Prawo o notariacie, Rej. 2003, Nr 3; S. Rejman, Glosa do uchw. SN z 12.6.1975 r., VI KZP 8/75, OSPiKA 1976, Nr 5; Z. Resich, Nauka o organach ochrony prawnej, Warszawa 1973; S. Sagan, Prawo konstytucyjne Rzeczypospolitej Polskiej, Warszawa 2004; C.W. Salagierski, Pozycja notariusza w systemie organów ochrony prawnej, Rej. 2001, Nr 5; R. Sarkowicz, Wyrażanie przyczynowości w tekście prawnym (na przykładzie kodeksu karnego z 1969 r.), Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego 1989, Nr 37; P. Samecki, Miejsce notariatu w systemie organów ochrony prawnej, referat nie publikowany, wygłoszony na sympozjum naukowym w Popowie w dniach 14–15.2.1984 r.; *tenże*, Pojęcie zawodu zaufania publicznego (art. 17 ust. 1 Konstytucji) na przykładzie adwokatury, w: L. Garlicki (red.), Konstytucja-Wybory-Parlament. Studia ofiarowane Zdzisławowi Jaroszowi, Warszawa 2000; M. Setkowicz, Notariusz jako organ ochrony prawnej w świetle prawa polskiego i prawa Unii Europejskiej, PPA 2016, Nr 107; J. Skorupka, (red.) Kodeks postępowania karnego. Komentarz do art. 258, Legalis 2020; P. Skuczyński, Granice odpowiedzialności dyscyplinarnej, w: P. Skuczyński, P. Zawadzki (red.), Odpowiedzialność dyscyplinarna. Podstawy, procedura i orzecznictwo w sprawach studentów Uniwersytetu Warszawskiego 2000–2005, Warszawa 2008; R.A. Stefański, Glosa do post. SN z 8.12.2004 r., IV KK 126/04, Wojskowy Przegląd Prawniczy 2005, Nr 2; *tenże* (red.), Kodeks karny. Komentarz, Warszawa 2020; *tenże*, Środki zapobiegawcze w nowym Kodeksie postępowania karnego, Warszawa 1998; A.J. Szereda, Czynnności notarialne. Komentarz do art. 79–112 Prawa o notariacie, Warszawa 2018; *tenże*, Jurysdykcja notarialna, ŁBN 2011, Nr 9; R. Szytk, Funkcja publiczna notariatu, Rej. 1994, Nr 12; *tenże*, Notariusz jako funkcjonariusz publiczny, Rej. 2006, Nr 11; *tenże*, Zabezpieczenie praw i słuszných interesów stron oraz innych osób czynności notarialnej, Rej. 2001, Nr 5; *tenże*, Zadania notariatu w zapewnieniu ochrony praw majątkowych w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Rej. 1997, Nr 5; W. Sz wajdler, Znaczenie wyr. NSA w Warszawie z 25.4.1995 r., II SA 31/95, OSA 1996, Nr 2, poz. 83 dla samorządu notarialnego, Rej. 1996, Nr 9; I. Szymczak, Funkcje ustrojowe oraz zadania zawodowe samorządu notarialnego (rozważania prawnoporównawcze), Rej. 1997, Nr 10(78); Z. Truszkiewicz, Tzw. przymus notarialny – podstawowy element instytucji notariatu, w: R. Szytk (red.), III Kongres Notariuszy Rzeczypospolitej Polskiej. Referaty i opracowania. „Nowoczesny notariat w bezpiecznym państwie”, Warszawa–Kluczbork 2006; B. Tymiecki, Notariat i czynności notarialne, Białystok 1988; M. Walasik, Pozycja prawna polskiego notariusza w sprawach międzynarodowych z zakresu prawa spadkowego, w: M. Krzymuski, M. Margoński (red.), Znad granicy ponad granicami. Księga jubileuszowa Profesora Dietera Martiny, Warszawa 2014; M. Waligórski, Proces cywilny. Funkcja i struktura, Warszawa 1947; K. Weitz, Jurysdykcja krajowa w postępowaniu cywilnym, Warszawa 2005; J. Wiśniewska, Odpowiedzialność prawna notariusza – jako funkcjonariusza publicznego oraz osoby zaufania publicznego, w: M. Giżyńska, D. Ossowska-Salamonowicz, F. Freitag, M. Malessa, K. Pawikowski (red.), Odpowiedzialność prawna funkcjonariuszy publicznych. Wybrane zagadnienia, Olsztyn 2017; S. Włodyka, Ustrój organów ochrony prawnej, Warszawa 1968; K. Wojtczak, Co to jest wolny zawód?, Zeszyty Naukowe WSZiB 1997, Nr 1(2); A. Zoll (red.), Kodeks karny. Część ogólna Komentarz, Kraków 2004.

I. Status prawny notariusza

1. Wprowadzenie. Status prawny polskiego notariusza jest materią złożoną, opisywaną równie skomplikowanymi pojęciami, takimi jak „tajemnicza triada”¹, „trójkształtny fenomen polskiego systemu prawnego”², czy „hybryda”³. Zawód notariusza łączy w sobie elementy sfer publicznoprawnej i prywatnoprawnej, co sprawia, że jego kwalifikacja ustrojowa nie jest jednoznaczna. Aktualny status notariusza, będącego osobą zaufania publicznego korzystającą z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym, obejmuje cechy charakterystyczne zarówno dla funkcjonariusza publicznego, wolnego zawodu, jak i przedsiębiorcy. Status ten nie został dotychczas jednoznacznie określony w obowiązujących przepisach prawa, a próby jego zdefiniowania przedstawione w licznych opracowaniach nie ukształtowały jednolitego poglądu w tym przedmiocie, zaś umocniły przekonanie o wysokim poziomie skomplikowania zagadnienia.

¹ Zdanie odrębne Sędzię TK B. Zdziennickiego do uzasadnienia wyr. TK z 10.12.2003 r., K 49/01, OTK-A 2003, Nr 9, poz. 101.

² Tamże.

³ M.Z. Król, Notariusz, czyli hybryda.

2. Uwagi ogólne

2 a) **Rys historyczny.** Status prawny notariusza, począwszy od unifikacji prawa notarialnego PrNot33, aż do dnia wejścia w życie obecnie obowiązującej PrNot, wielokrotnie nowelizowanej, ewoluował i jego aktualny kształt jest wynikiem przemian ustrojowych, politycznych i ekonomicznych.

W czasie obowiązywania PrNot33 notariusz miał status funkcjonariusza publicznego, powołanego do sporządzania aktów i dokumentów, którym strony obowiązane były lub pragnęły nadać znamię wiary publicznej, oraz do spełniania innych czynności, zleconych mu przez prawo (art. 1)⁴. Zastosowana przez ustawodawcę terminologia nie wyeliminowała jednak kontrowersji dotyczących kwalifikacji ustrojowej notariusza jako urzędnika publicznego albo przedstawiciela wolnego zawodu. Dostrzegając ten dysonans, orzecznictwo międzywojenne podkreślało konieczność stworzenia oddzielnego statusu dla notariusza⁵.

Zmiana stanu prawnego nastąpiła wraz z wejściem w życie PrNot51. Kompetencje do sporządzania aktów, którym strony musiały bądź chciały nadać formę notarialną, do uwierzytelniania i poświadczania dokumentów oraz dokonywania innych czynności zleconych przez prawo zostały przyznane państwowym biurom notarialnym (art. 1). Notariusze wraz z pozostałymi pracownikami notarialnymi wchodzili w skład państwowych biur notarialnych (art. 3), a dokonywane przez nich czynności uznawane były na zewnątrz za czynności państwowego biura notarialnego, jako szczególnego organu państwowego⁶. Notariusze stali się więc urzędnikami państwowymi.

Wraz z wejściem w życie PrNot89, ocenianego jako etap przejściowy w kierunku prywatyzacji notariatu, nastąpiła istotna modyfikacja statusu prawnego notariusza⁷. Dokonywanie czynności notarialnych powierzono notariuszom działającym w państwowych biurach notarialnych oraz notariuszom prowadzącym indywidualne kancelarie notarialne (art. 1). Obie kategorie notariuszy przy dokonywaniu czynności notarialnych otrzymały status osoby zaufania publicznego. Jednakże notariusze zatrudnieni w państwowych biurach notarialnych pozostawali nadal pracownikami urzędów państwowych⁸.

Prywatyzacja notariatu nastąpiła wraz z wejściem w życie aktualnie obowiązującej PrNot, w której ustawodawca wskazał, że notariusz w zakresie swoich uprawnień działa jako osoba zaufania publicznego korzystająca z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym (art. 2). Obecna koncepcja oceniana jest jako kontynuacja założeń przyjętych w PrNot89 przy jednoczesnym nawiązaniu do regulacji przedwojennych⁹.

3 b) **Złożoność statusu prawnego notariusza.** Brak kompleksowej definicji statusu prawnego notariusza w PrNot sprawia, że status ten określa swoista mozaika pojęć, niejednokrotnie na pozór sprzecznych, funkcjonujących w różnych aktach prawnych, takich jak osoba zaufania publicznego korzystająca z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym (art. 2 § 1 PrNot), funkcjonariusz publiczny (art. 115 § 13 pkt 3 KK), przedstawiciel wolnego zawodu (art. 88 w zw. z art. 87 KSH) oraz przedsiębiorca (art. 43¹ KC). Przy ocenie statusu prawnego notariusza należy jednak mieć na uwadze przede wszystkim względy funkcjonalne i *ratio* istnienia tego zawodu, którego nadrzędnym celem jest zapewnienie bezpieczeństwa obrotu prawnego. Pochodną pełnionej przez notariusza funkcji w państwie powinna być spójna, osadzona w potrzebach państwa i społeczeństwa, regulacja statusu prawnego notariusza.

Instytucja polskiego notariatu została uregulowana na wzór notariatu łacińskiego. W tym systemie notariusz jest osobą posiadającą stosowne wykształcenie prawnicze, upoważnioną przez władzę publiczną do dokonywania czynności notarialnych. Obowiązkiem notariusza jest kontrola zgodności z prawem dokonywanych czynności. Notariusz zobowiązany jest względem stron do zachowania bezstronności oraz do udzielenia im stosownych informacji o dokonywanych czynnościach oraz ich konsekwencjach prawnych. Notariusz prowadzi własną kancelarię notarialną, nie jest usytuowany w żadnej hierarchii służbowej i podlega tylko nadzorowi Ministra Sprawiedliwości lub działających w jego imieniu prezesów sądów apelacyjnych i okręgowych, albo specjalnie wyznaczonych osób. Przepisy PrNot szczegółowo normują nie tylko nadzór nad notariatem, ale również organizację i funkcjonowanie kancelarii notarialnych, a także problematykę samorządu notarialnego. Notariusz nie pobiera wynagrodzenia z budżetu państwa, a utrzymuje się z taksy za dokonywane czynności notarialne, której wysokość jest normatywnie ustalona.

Podstawą ustrojową notariatu jest realizacja funkcji prewencyjnej polegającej na zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu prawnego. Jednocześnie funkcja notariusza jako strażnika praworządności w państwie sprawia, że nie jest on ani organem rozstrzygającym, gdyż nie rozstrzyga sporu o prawo, ani nie sprawuje wymiaru sprawiedliwości. Nie jest on też typowym organem pomocy prawnej, w odróżnieniu od innych podmiotów świadczących usługi prawnicze – adwokatów, radców prawnych czy doradców podatkowych, korzystających również z przymiotu zawodu zaufania publicznego, gdyż nie reprezentuje żadnej ze stron,

⁴ A. Oleszko, *Notariat w systemie wymiaru sprawiedliwości*, s. 23–25.

⁵ P. Blajer, w: A. Rataj, A. Szereda (red.), *Ustrój notariatu*, 2019.

⁶ W. Berutowicz, J. Mokry, *Organizacja ochrony prawnej*, s. 302.

⁷ D. Malec, *Dzieje notariatu polskiego*, s. 251.

⁸ P. Blajer, w: A. Rataj, A. Szereda (red.), *Ustrój notariatu*, 2019.

⁹ Tamże.

lecz równoważy ich interesy i zapewnia zgodność dokonywanych czynności z prawem. Notariusz jest organem ochrony prawnej pełniącym funkcję publiczną poza strukturą organów państwa w ramach decentralizacji zadań demokratycznego państwa prawnego.

Z praktyki orzeczniczej

Złożoność statusu prawnego notariusza dostrzega również judykatura, która uznaje go z jednej strony za organ pomocniczy wobec wymiaru sprawiedliwości, aktywnego uczestnika szeroko pojętego wymiaru sprawiedliwości, organ obsługi prawnej, organ ochrony prawnej, podmiot sprawujący jurysdykcję prewencyjną, organ *quasi-sądowy*, strażnika praworządności, a z drugiej strony, przedsiębiorcę zorientowanego na zysk, działającego na własny rachunek i ponoszącego osobistą odpowiedzialność cywilną (uchw. SN z 18.12.2013 r.¹⁰).

Wskazany rozdźwięk pomiędzy realizacją funkcji publicznych przez notariusza a jego przedsiębiorczością staje się coraz mocniejszy. Następuje oczekiwane poszerzenie kompetencyjności zawodowej w kierunku realizacji dominujących funkcji publicznoprawnych notariuszy i poprzez nowe rodzaje czynności notarialnych, notariusze pełnią w coraz szerszym zakresie funkcje sądowe w sprawach niespornych. Jednocześnie równoległe poszerzana jest przedsiębiorczość funkcjonowania kancelarii¹¹.

Na rozbieżności w precyzyjnym określeniu statusu notariusza wpływa to, że notariusz w ramach wykonywania obowiązków zawodowych działa, z jednej strony, w sferze prawa prywatnego, zaś z drugiej – jest podmiotem prawa publicznego. Notariusz jest więc podmiotem wykonującym zadania publiczne, nie będąc urzędnikiem państwowym¹².

Przykład

Przykładem działań notariusza jako podmiotu prawa prywatnego jest to, że:

- 1) prowadzi własną kancelarię,
- 2) pobiera wynagrodzenie,
- 3) ponosi odpowiedzialność za dokonane czynności notarialne.

Przykładem działań notariusza jako podmiotu prawa publicznego jest to, że:

- 1) jest wystawcą dokumentów urzędowych,
- 2) pełni funkcję płatnika danin publicznoprawnych,
- 3) podlega nadzorowi Ministra Sprawiedliwości nad działalnością notariuszy i ich samorządem,
- 4) podlega kontroli sądu w zakresie dokonywanych czynności notarialnych,
- 5) podlega działalności samorządu notarialnego.

Z powyższych względów w doktrynie podejmowane są próby ujęcia zawodu notariusza w ramy przedstawiciela wolnego zawodu prawniczego, funkcjonariusza publicznego działającego w specjalnych formach organizacyjnych albo specjalnej „osoby zaufania publicznego”. Powszechnie znane są rozbieżności w precyzyjnym określeniu statusu notariusza, poczynając od uznawania go na gruncie prawa notarialnego za funkcjonariusza publicznego jako wystawcę dokumentów urzędowych, aż do kwalifikacji notariusza jako przedsiębiorcy (*quasi-przedsiębiorcy*) świadczącego usługi notarialne¹³. Trudności w jednoznacznej kwalifikacji prawnoustrojowej statusu notariusza sprawiły, że zawód ten określa się mianem hybrydy¹⁴.

3. Notariusz jako osoba zaufania publicznego

a) **Uwagi ogólne.** Stosownie do treści art. 2 PrNot notariusz w zakresie swoich uprawnień, działa jako osoba zaufania publicznego korzystająca z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym. Kwalifikacja prawnoustrojowa notariusza jako osoby zaufania publicznego nie budzi zastrzeżeń, natomiast problematyczne jest określenie desygnatów tego pojęcia. Zastosowana przez ustawodawcę terminologia rodzi pewne wątpliwości, czy osobą zaufania publicznego jest przedstawiciel zawodu zaufania publicznego, czy jest to pojęcie odrębne, choć zbliżone?

b) **Zawód zaufania publicznego.** Pojęcie zawodu zaufania publicznego zostało wprowadzone do polskiego porządku prawnego w art. 17 Konstytucji RP, który wiąże wykonywanie zawodu zaufania publicz-

¹⁰ III CZP 82/13, OSNC 2014, Nr 10, poz. 101.

¹¹ A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 35–36.

¹² A. Oleszko, Z zagadnień ustrojowych notariatu, s. 14–15.

¹³ A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 66 i powołane tam dalsze piśmiennictwo.

¹⁴ M.Z. Król, Notariusz, czyli hybryda.

nego z istnieniem samorządu zawodowego. Na marginesie warto nadmienić, że pojęcie zawodu zaufania publicznego nie jest znane w innych krajach europejskich¹⁵. Samorządy zawodowe reprezentują osoby wykonujące zawody zaufania publicznego i sprawują pieczę nad należyтым wykonywaniem tych zawodów w granicach interesu publicznego i dla jego ochrony.

Przykład

Można wskazać następujące przykłady samorządów zawodowych:

- 1) notariusze tworzą samorząd notarialny, który obejmuje izby notarialne i Krajową Radę Notarialną (art. 26 PrNot);
- 2) adwokatura zorganizowana jest na zasadach samorządu zawodowego (art. 1 ust. 2 PrAdw);
- 3) członkowie izb lekarskich stanowią samorząd zawodowy lekarzy i lekarzy dentyistów (art. 2 ust. 1 IzbyLekU).

Z powodu braku definicji legalnej zawodu zaufania publicznego w literaturze przyjmuje się, że jest to zawód wykonywany przez osoby, którym powierza się zadania o szczególnym charakterze lub szczególnej doniosłości z punktu widzenia zadań publicznych, troski o realizację interesu publicznego lub gwarancji wolności i praw człowieka i obywatela¹⁶.

Z praktyki orzeczniczej

Trybunał Konstytucyjny definiuje zawód zaufania publicznego jako zawód polegający na obsłudze osobistych potrzeb ludzkich, wiążący się z przyjmowaniem informacji dotyczących życia osobistego i zorganizowany w sposób uzasadniający przekonanie społeczne o właściwym dla interesów jednostki wykorzystywaniu tych informacji przez świadczących usługi. Wykonywanie zawodu zaufania publicznego określane jest dodatkowo normami etyki zawodowej, szczególną treścią ślubowania, tradycją korporacji zawodowej czy szczególnym charakterem wykształcenia wyższego i uzyskanej specjalizacji (aplikacja) (uzasadnienie wyr. TK z 7.5.2002 r.¹⁷).

- 6 c) **Zaufanie publiczne.** Istotą wykonywania zawodu zaufania publicznego jest realne zaufanie zarówno jednostki, jak i państwa do osoby wykonującej ten zawód.

Z praktyki orzeczniczej

Trafnie ujął to TK, zdaniem którego przymiot zawodu „zaufania publicznego”, jaki charakteryzuje zawody poddane unormowaniom art. 17 ust. 1 Konstytucji RP, polega nie tylko na objęciu zakresem ich wykonywania pieczy nad prowadzeniem spraw lub ochroną wartości (dóbr) o zasadniczym i (najczęściej) osobistym znaczeniu dla osób korzystających z usług w sferze zawodów zaufania publicznego. Nie wyczerpuje się też w podejmowaniu ważnych – w wymiarze publicznym – czynności zawodowych, wymagających profesjonalnego przygotowania, doświadczenia, dyskrecji oraz taktu i kultury osobistej. „Zawody zaufania publicznego” wykonywane są – zgodnie z ich konstytucyjnym określeniem – w sposób założony i społecznie aprobowany, o ile ich wykonywaniu towarzyszy realne „zaufanie publiczne”. Na zaufanie to składa się szereg czynników, wśród których na pierwszy plan wysuwają się: przekonanie o zachowaniu przez wykonującego ten zawód dobrej woli, właściwych motywacji, należytej staranności zawodowej oraz wiara w przestrzeganie wartości istotnych dla profilu danego zawodu. W odniesieniu do wykonywania prawniczych zawodów zaufania publicznego do istotnych wartości należy pełne i integralne respektowanie prawa, w tym zwłaszcza – przestrzeganie wartości konstytucyjnych (w ich hierarchii) oraz dyrektyw postępowania. Szczególne natężenie w występowaniu interesu publicznego i konieczność jego ochrony w wykonywaniu zawodów zaufania publicznego mogą również uzasadniać wyższe ograniczenia w dostępie do tych zawodów (w porównaniu z innymi zawodami), choć oczywiście – niesprzecznie z konstytucyjną zasadą równości (z uzasadnienia wyr. TK z 18.2.2004 r.¹⁸ oraz wyr. TK z 2.7.2007 r.¹⁹).

¹⁵ P. Antkowiak, Polskie i europejskie standardy, s. 135.

¹⁶ Projekt ustawy o sprawowaniu przez samorządy zawodowe pieczy nad należyтым wykonywaniem zawodów zaufania publicznego oraz o nadzorze nad działalnością samorządów zawodowych – podają za J. Jacyszyn, Piecza i nadzór, s. 139–142.

¹⁷ SK 20/00, OTK-A 2002, Nr 3, poz. 29; w wyr. TK powołuje się na P. Sarneckiego, Pojęcie zawodu zaufania publicznego, s. 155 i n.

¹⁸ P 21/02, OTK-A 2004, Nr 2, poz. 9.

¹⁹ K 41/05, OTK-A 2007, Nr 7, poz. 72.

d) **Kwalifikacja notariusza jako osoby zaufania publicznego.** Kwalifikacja prawnoustrojowa notariusza jako osoby zaufania publicznego nie budzi zastrzeżeń, bowiem została dokonana przez ustawodawcę *expressis verbis* w art. 2 PrNot. Notariusz w zakresie swoich uprawnień działa jako osoba zaufania publicznego. Zakres uprawnień notariusza wyznacza art. 1 PrNot, zgodnie z którym notariusz jest powołany do dokonywania czynności notarialnych. Jak słusznie zauważono w literaturze, przepis art. 2, choć natury ustrojowej, nie jest wolny od wad legislacyjnych²⁰, a to przynajmniej z dwóch powodów.

Po pierwsze, pojęcie „osoba zaufania publicznego” jest wybitnie nieprecyzyjne²¹. W literaturze przyjmuje się, że pojęcie to odnosi się do osoby wykonującej zawód zaufania publicznego²². Nie wyjaśnia to jednak w pełni analizowanego problemu, bowiem status prawny notariusza jako osoby zaufania publicznego różni się od statusu innych osób wykonujących również zawody zaufania publicznego. Ponadto, w literaturze i orzecznictwie cechą zaufania publicznego przypisuje się także innym zawodom, a mimo to spośród tzw. regulowanych zawodów prawniczych, tylko zawód notariusza został normatywnie określony mianem „zaufania publicznego”²³.

Cechami wyróżniającymi zawód notariusza na tle innych zawodów zaufania publicznego, oprócz jego podstawy ustrojowej, którą stanowi realizacja funkcji prewencyjnej w państwie, są również etyczne wymogi tego zawodu. Prawo wykonywania zawodu notariusza uzależnione jest od spełnienia określonych warunków dotyczących najwyższych kwalifikacji nie tylko zawodowych, ale także moralnych i etycznych. Do zawodu notariusza stosuje się szczególny stopień reguł godnego zachowania, także w życiu prywatnym²⁴. Zasady te zostały skodyfikowane w Kodeksie Etyki Zawodowej Notariusza, będącym uchwałą Krajowej Rady Notarialnej z 12.12.1997 r.

Przykład

Można wskazać na następujące przykłady wymogów etycznych zawodu notariusza:

1. Notariuszem może być powołany ten, kto jest nieskazitelnego charakteru i daje rękojmię prawidłowego wykonywania zawodu notariusza (art. 11 pkt 2 PrNot).
2. Notariusz nie może podejmować zatrudnienia bez uzyskania uprzedniej zgody rady właściwej izby notarialnej, z wyjątkiem zatrudnienia w charakterze pracownika naukowo-dydaktycznego, dydaktycznego lub naukowego, chyba że wykonywanie tego zatrudnienia przeszkadza w pełnieniu jego obowiązków (art. 19 § 1 PrNot).
3. Notariuszowi nie wolno także podejmować zajęcia, które by przeszkadzało w pełnieniu obowiązków albo mogło uchybiać powadze wykonywanego zawodu. Nie wolno mu w szczególności zajmować się handlem, przemysłem, pośrednictwem i doradztwem w interesach (art. 19 § 2 PrNot).

Uznaje się, że podmioty, na które państwo ceduje określone zadania publiczne i które obdarza większym zaufaniem, są podwójnie zobowiązane. Obowiązek właściwego etycznie zachowania nie jest już jedynie obowiązkiem rozumianym jako powinność każdego człowieka, a sankcje nie ograniczają się do sfery wewnętrznej człowieka, ani nawet do sankcji opinii publicznej, ale stają się obowiązkiem natury państwowej²⁵.

Z praktyki orzeczniczej

Podobne stanowisko zajął SN, który stwierdził, że zawód notariusza jest zawodem zaufania publicznego i osoba wykonująca tę profesję zobowiązana jest respektować najwyższe standardy etyczne i być poza wszelkim podejrzeniem co do swojej bezstronności, co uprawnia do sankcjonowania wszelkich zachowań, stwarzających choćby ryzyko podważania tego zaufania (post. SN z 12.3.2003 r.²⁶).

Drugim powodem, dla którego podnosi się wadę legislacyjną art. 2 PrNot, jest wskazanie, że notariusz działa jako osoba zaufania publicznego w zakresie swoich uprawnień. Określenie „w zakresie swoich uprawnień” wprowadza dodatkowo nieporozumienie. Dokonywanie czynności notarialnych to przede wszystkim ustawowy obowiązek notariusza, a nie jedynie uprawnienie (§ 19 KEZN). Z drugiej strony, notariusz oprócz „uprawnień, o których mowa w art. 1” PrNot, wykonuje także zadania zawodowe, które takimi uprawnieniami nie są²⁷.

²⁰ A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 176–177.

²¹ P. Blajer, w: A. Rataj, A. Szereďa (red.), Ustrój notariatu, 2019, art. 2.

²² J. Jacyszyn, Notariusz zawodem zaufania publicznego, s. 149–152.

²³ A. Oleszko, Akt notarialny, s. 21.

²⁴ A. Oleszko, Ustrój polskiego, 1999, s. 210.

²⁵ W. Boć, Status, 2010, s. 135–136 i literatura tam powołana.

²⁶ SDI 3/13, Legalis.

²⁷ A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 176–177.

Przykład

W ramach przykładów zadań zawodowych notariusza, których nie nazywa się uprawnieniami, można wskazać, że notariusz:

- 1) pełni funkcję płatnika danin publicznoprawnych;
- 2) wykonuje obowiązki instytucji obowiązanej wynikające z przepisów TerroryzmuU;
- 3) przesyła wypisy i odpisy aktów notarialnych odpowiednim instytucjom;
- 4) zabezpiecza i przechowuje oryginały dokumentów notarialnych.

Wydaje się, że status prawny notariusza w trakcie wykonywania wskazanych zadań zawodowych jest już niejasny. W doktrynie wskazano, że wykładnia literalna art. 2 PrNot jest niewystarczająca, a status notariusza jako osoby zaufania publicznego wynika nie z jego uprawnień, ale przysługuje mu z mocy samej ustawy²⁸.

Wskazówka praktyczna

Konsekwencją aktualnego brzmienia art. 2 PrNot jest to, że notariusz korzysta ze statusu osoby zaufania publicznego jedynie w ramach wykonywania czynności notarialnych. W razie występowania przez notariusza w innym charakterze, np. świadka w postępowaniu sądowym czy administracyjnym, notariusz nie korzysta z ustrojowego przywileju uznania go za osobę zaufania publicznego²⁹.

Pomimo iż samo pojęcie „osoby zaufania publicznego” nie otrzymało legalnej definicji, wskazuje się na liczne konsekwencje takiego uregulowania³⁰.

Przykład

O statusie osoby zaufania publicznego świadczą m.in.:

- 1) ustawowe określenie praw i obowiązków notariusza;
- 2) sprawowanie funkcji prewencyjnej;
- 3) przymus notarialny;
- 4) obowiązek bezstronności;
- 5) tajemnica zawodowa;
- 6) godne wykonywanie zawodu;
- 7) zorganizowanie w ramach samorządu zawodowego;
- 8) określenie trybu i zakresu zaskarżenia odmowy dokonania czynności notarialnej;
- 9) wyznaczenie formy i zakresu nadzoru nad działalnością notariusza;
- 10) ukształtowanie odpowiedzialności cywilnoprawnej notariusza;
- 11) regulowanie wynagrodzenia notariusza;
- 12) obowiązki publicznoprawne notariusza jako płatnika danin publicznych;
- 13) objęcie notariusza ochroną prawną przysługującą funkcjonariuszom publicznym.

W literaturze wskazano, że nieprecyzyjne określenie notariusza „osobą zaufania publicznego” jest zabiegiem świadomym i odzwierciedla zamiar ustawodawcy zawieszenia statusu notariusza pomiędzy prywatnymi pracownikami a pracownikami państwowymi³¹. Z drugiej strony, podnosi się, że określenie notariusza mianem osoby zaufania publicznego wiąże się z podkreśleniem jego szczególnej misji społecznej jako gwaranta wiarygodności i prawidłowości dokonywanych czynności notarialnych³². Należy jednak ocenić ten zabieg jako nieudany, bowiem nie wyjaśnia on, a raczej komplikuje ustawowe określenie charakteru ustrojowo-prawnego statusu notariusza.

4. Notariusz jako funkcjonariusz publiczny

- 8 a) **Uwagi ogólne.** Ustawodawca odmiennie uregulował status prawny notariusza w PrNot i KK. Kodeks karny włącza notariusza *expressis verbis* do kręgu funkcjonariuszy publicznych (art. 115 § 13 pkt 3 KK), podczas gdy PrNot stanowi, że notariusz w zakresie swoich uprawnień korzysta z ochrony przysługującej funkcjonariuszom publicznym (art. 2 § 1). Powstaje więc pytanie, czy przepis PrNot ogranicza zakres ochrony notariusza jako funkcjonariusza publicznego do dokonywania czynności notarialnych, czy odnosi się do jego całej działalności zawodowej?

²⁸ Tamże.

²⁹ M. Modrzejewski, *Pozycja ustrojowoprawna notariusza*, s. 25.

³⁰ J. Bodio, *Status prawny notariusza*, s. 10–11.

³¹ A. Oleszko, *Ustrój polskiego*, 1999, 211 i n.

³² B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *Uwagi o zasadach*, s. 19.

b) Kwalifikacja notariusza jako funkcjonariusza publicznego w rozumieniu KK. Legalna definicja funkcjonariusza publicznego zawarta w art. 115 § 13 pkt 3 KK została sformułowana poprzez kazuistyczne wyliczenie konkretnych urzędów, funkcji lub zawodów (np. sędziego, notariusza, komornika). Wyliczenie to ma charakter enumeratywny i nie może być poszerzone w drodze zabiegów interpretacyjnych. Tym bardziej, że byłaby to wykładnia rozszerzająca na niekorzyść sprawcy, która w świetle wynikającej z art. 42 ust. 1 Konstytucji RP i art. 1 § 1 KK zasady *nullum crimen sine lege stricta* jest niedopuszczalna³³. Definicja dotyczy więc osób, które aktualnie sprawują daną funkcję lub wykonują określony zawód.

Przyjmując, że funkcjonariuszem publicznym są jedynie podmioty wymienione w art. 115 § 13 pkt 3 KK, pojawia się pytanie o kwalifikację zastępcy notarialnego lub aplikanta notarialnego (niewymienionych przez ustawodawcę w art. 115 § 13 pkt 3 KK) do grona funkcjonariuszy publicznych. Osoby te w wypadkach określonych w ustawie mogą również dokonywać czynności notarialnych (art. 1 § 2 PrNot). Podobne pytanie dotyczy emerytowanych notariuszy w okresie zastępczego dokonywania przez nich czynności notarialnych. *Ratio legis* przemawia za zapewnieniem także tym podmiotom niekwestionowanych prawnie warunków potrzebnych do zapewnienia bezpieczeństwa obrotu prawnego i ochrony w trakcie wykonywania czynności notarialnych³⁴. Jednakże odwołanie się do analizy językowej przepisu art. 115 § 13 pkt 3 KK wskazuje na odpowiedź negatywną.

Warto odnotować, że KK69 uznawał za funkcjonariusza publicznego między innymi „osobę korzystającą z mocy przepisu szczególnego z ochrony prawnej, przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych” (art. 120 § 11 KK69), natomiast KK tę kategorię osób wyłączył spośród katalogu funkcjonariuszy publicznych.

Z praktyki orzeczniczej

Jak trafnie wskazuje SN: „wykładnia kryteriów decydujących o uznaniu danej osoby za funkcjonariusza publicznego powinna być podporządkowana rygorom ścisłej wykładni” (zob. post. SN z 8.12.2004 r.³⁵). Reguła ścisłej wykładni oznacza, że: 1) dane ustawowe wyrażnie definiujące status funkcjonariusza publicznego należy interpretować zawężająco; 2) osoba niespełniająca warunków ustawowych – poddanych wskazanej wcześniej ścisłej interpretacji – nie jest funkcjonariuszem publicznym, nawet jeżeli odrębne przepisy zapewniają jej ochronę prawną przewidzianą dla tego statusu (por. wyr. SN z 27.11.2000 r.³⁶). Sąd Najwyższy nie wypowiedział się dotychczas w przedmiocie kwalifikacji zastępcy notarialnego lub aplikanta notarialnego (ani asesora notarialnego – w poprzednim stanie prawnym). Pojawił się natomiast pogląd SN wyrażony w uchw. z 30.4.2003 r.³⁷ dotyczący kwalifikacji asesora komorniczego, zgodnie z którym „asesor komorniczy nie jest funkcjonariuszem publicznym w rozumieniu art. 115 § 13 pkt 3 KK, jednakże przyjąć należy, że ma on status funkcjonariusza publicznego w rozumieniu tego przepisu, gdy pełni zleczone mu obowiązki zastępcy komornika na podstawie art. 26 ustawy z 29.8.1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (...), bądź prowadzi czynności egzekucyjne zleczone mu przez komornika w trybie art. 33 tej ustawy”. W uzasadnieniu orzeczenia wskazano wyraźnie, że asesor korzysta zatem z prawnokarnej ochrony przysługującej funkcjonariuszowi publicznemu, a z drugiej strony istnieje możliwość pociągnięcia go do odpowiedzialności karnej za przestępstwa, których podmiotem może być wyłącznie funkcjonariusz publiczny.

Wskazówka praktyczna

Wymóg ścisłej interpretacji art. 115 § 13 pkt 3 KK nie pozwala na poszerzenie zakresu znaczeniowego pojęcia notariusza o zastępcę notarialnego lub aplikanta notarialnego. Oceny tej nie zmienia powierzenie im przez ustawodawcę dokonywania czynności notarialnych. Uprawnienie do dokonywania czynności notarialnych nie czyni bowiem z zastępcy notarialnego notariusza. Ze względów celowościowych w doktrynie zgłaszane są postulaty *de lege ferenda* o uzupełnienie katalogu o osoby pełniące funkcje w zastępstwie osób wymienionych w art. 115 § 13 pkt 3 KK³⁸. Warto mieć jednak na uwadze konsekwencje kwalifikacji danej osoby jako funkcjonariusza publicznego w zakresie jego odpowiedzialności prawnokarnej w zestawieniu z odpowiedzialnością ponoszoną przez notariusza za czynności dokonywane przez inne osoby w jego zastępstwie. W tym miejscu przypomnieć należy, że zastępca notariusza nie ponosi samodzielnej odpowiedzialności wobec poszkodowanego, natomiast odpowiada sam notariusz i z tego powodu osoby zastępujące notariusza nie powinny być traktowane jako funkcjonariusze publiczni³⁹.

³³ P. Daniluk, w: R.A. Stefański (red.), Kodeks karny, 2020, art. 115; zob. post. SN z 8.12.2004 r., IV KK 126/04, OSNKW 2005, Nr 1, poz. 9.

³⁴ R. Szytk, Notariusz jako funkcjonariusz publiczny, s. 48.

³⁵ IV KK 126/04, OSNKW 2005, Nr 1, poz. 9.

³⁶ WKN 27/00, OSNKW 2001, Nr 3–4, poz. 21.

³⁷ I KZP 12/03, OSNKW 2003, Nr 5–6, poz. 42.

³⁸ P. Nowak, O zakresie normatywnym podmiotu, s. 116–118; P. Daniluk, w: R.A. Stefański (red.), Kodeks karny, 2020, art. 115.

³⁹ Podobne stanowisko względem asesora – także z innych względów – zajął J. Giezek, Odpowiedzialność karna notariusza, s. 13–14.

Osoby działające w zastępstwie notariusza KK definiuje jako „osoby pełniące funkcję publiczną”. Zgodnie z art. 115 § 19 KK osobą pełniącą funkcję publiczną obok funkcjonariusza publicznego jest też inna osoba, której uprawnienia i obowiązki w zakresie działalności publicznej są określone lub uznane przez ustawę, w tym przypadku PrNot.

W literaturze pojawił się spór dotyczący relacji przepisów KK i PrNot. Według pierwszego stanowiska, art. 2 § 1 PrNot stanowi *lex specialis* w stosunku do art. 115 § 13 pkt 3 KK⁴⁰. Drugie stanowisko zakłada, że prawo karne nie modyfikuje pojęć określonych w PrNot, lecz tworzy własne, dlatego definicja funkcjonariusza publicznego zawarta w art. 115 § 13 pkt 3 KK funkcjonuje na gruncie prawa karnego i ma charakter autonomiczny. Definicja ta znajduje zastosowanie do notariusza, zarówno w zakresie jego prawnokarnej ochrony, jak i jego odpowiedzialności. Przepisy obu ustaw nie pozostają w żadnej relacji, ponieważ zupełnie inny jest ich zakres normowania⁴¹. W konsekwencji w literaturze podnoszone są głosy, że notariusz jest funkcjonariuszem publicznym, ale jedynie na gruncie prawa karnego i nie można rozciągać tego pojęcia na PrNot⁴².

Włączenie notariusza do kręgu funkcjonariuszy publicznych przez KK nie przesądza o kwalifikacji ogólnoustrojowej notariusza jako takiego, ale z drugiej strony, z uwagi na pełnione przez notariusza funkcje publiczne, brak jest akceptacji dla tezy, że notariusz jest funkcjonariuszem publicznym tylko w zakresie odpowiedzialności karnej⁴³.

- 10 c) **Kwalifikacja notariusza jako funkcjonariusza publicznego w rozumieniu PrNot.** Uznanie notariusza za funkcjonariusza publicznego na gruncie prawa karnego nie implikuje identycznej kwalifikacji z punktu widzenia ustrojowego. Prawo o notariacie posługuje się niedookreślonym zwrotem „osoba zaufania publicznego korzystająca z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych”. Osoba korzystająca z ochrony przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych w istocie rzeczą funkcjonariuszem publicznym nie jest, a jedynie zrównana jest z nim w zakresie odpowiedzialności i ochrony prawnej. Na gruncie PrNot ochrona ta przysługuje notariuszom jedynie przy wykonywaniu czynności notarialnych. Ponadto, w literaturze podnosi się, że przyjęcie, że notariusz jest funkcjonariuszem publicznym, sprzeciwia się pozycji zawodowej notariusza jako przedstawiciela wolnego zawodu⁴⁴.

Podjmując próbę rozstrzygnięcia zagadnienia, warto zauważyć, że wiele czynników wyznaczających normatywny kształt zawodu notariusza, wyróżniających go spośród tzw. wolnych zawodów prawniczych, nawiązuje do elementów bardziej zbliżonych do funkcji publicznych notariusza niż przedsiębiorcy⁴⁵.

Przykład

O publicznym charakterze zawodu notariusza świadczy m.in. to, że:

- 1) Minister Sprawiedliwości może odmówić powołania na stanowisko notariusza danej osoby, jeżeli dotychczasowe postępowanie kandydata budzi wątpliwości co do jego rzetelności, uczciwości lub przestrzegania wartości demokratycznego państwa prawnego (art. 10 § 3 PrNot);
- 2) notariusz jest powoływany i odwoływany przez Ministra Sprawiedliwości, który też wyznacza siedzibę jego kancelarii (art. 10 i 16 PrNot);
- 3) notariusz ma obowiązek urzędowania w swojej kancelarii według ustawowo określonych reguł (art. 14, 20, 21 i 22 PrNot);
- 4) notariusz ma prawo używania pieczęci z wizerunkiem orła (art. 8 PrNot);
- 5) notariusz podlega zaprzysiężeniu – składa wobec Ministra Sprawiedliwości ślubowanie według określonej ustawą roty (art. 15 i 17 PrNot);
- 6) notariusz, tak jak inni funkcjonariusze publiczni, podlega z mocy prawa wyłączeniu w tych sytuacjach, które mogłyby nasuwać wątpliwości co do jego bezstronności w wykonywaniu funkcji urzędowych (art. 84 PrNot);
- 7) notariusz nie może podejmować zatrudnienia bez uzyskania uprzedniej zgody rady właściwej izby notarialnej, z wyjątkiem zatrudnienia w charakterze pracownika naukowo-dydaktycznego, dydaktycznego lub naukowego, chyba że wykonywanie tego zatrudnienia przeszkadza w pełnieniu jego obowiązków, i nie wolno mu podejmować zajęcia, które by przeszkadzało w pełnieniu obowiązków albo mogło uchybiać powadze wykonywanego zawodu, w szczególności nie wolno mu zajmować się handlem, przemysłem, pośrednictwem i doradztwem w interesach (art. 19 PrNot).

⁴⁰ Z. Kwiatkowski, Notariusz jako funkcjonariusz publiczny, s. 21; A. Redelbach, Konieczność i kierunki zmian, s. 19.

⁴¹ M. Kulik, Odpowiedzialność karna, s. 210–211.

⁴² J. Bodio, Status prawny notariusza, s. 18–19.

⁴³ T. Ereciński, Kilka uwag o pozycji ustrojowej notariusza, s. 44.

⁴⁴ R. Szytk, Funkcja, s. 66.

⁴⁵ A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 182.

Z praktyki orzeczniczej

W KK (art. 115 § 13 pkt 3) notariusz jako podmiot został uznany za funkcjonariusza publicznego tak samo jak poseł, sędzia, ławnik, prokurator, merytoryczny pracownik administracji publicznej itp., a więc nie tylko przez określenie charakterystyki wykonywanych funkcji, jak ma to miejsce w przypadku niektórych osób. Notariusz przy wszystkich swoich czynnościach jest uważany za funkcjonariusza, a więc osobę sprawującą określone władztwo publiczne, czyli przyznano mu określony zakres imperium państwa. Jest on powoływany dla pełnienia funkcji związanych z zabezpieczeniem pewności obrotu prawnego (określa się to jako sprawowanie „prewencyjnego wymiaru sprawiedliwości”) (zdanie odrębne Sędzię TK B. *Zdziennickiego* do uzasadnienia wyr. TK z 10.12.2003 r.⁴⁶).

Nie ulega wątpliwości, że działalność notariusza powiązana jest z realizacją funkcji publicznych. Uprawnienia notariusza do sporządzania dokumentów o specjalnej mocy dowodowej i wykonawczej podane są odpowiednim wymaganiom, które mają na celu zapewnienie ich prawidłowego wykonania, zarówno w interesie uczestników czynności notarialnej, jak i praworządnego państwa. Funkcja publiczna notariusza przejawia się w realizacji zasad postępowania notarialnego, takich jak: bezstronność, legalizm, jurysdykcja prewencyjna czy przymus notarialny. Trybunał Konstytucyjny zaliczył notariuszy do organów władzy publicznej, i wskazał na „normatywny przymiot instytucji zaufania publicznego”, z którym wiąże się wystawienie dokumentu urzędowego i realizacja zadań publicznych państwa⁴⁷.

Mając na uwadze zakres ciążących na notariuszu obowiązków i przysługujących mu uprawnień⁴⁸, można dostrzec, że atrybuty notariusza jako funkcjonariusza publicznego wynikają z jego funkcji w zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu prawnego jako organu jurysdykcji prewencyjnej i charakteru urzędowego wystawianych przez notariusza dokumentów. Jednocześnie, co podkreślano już wcześniej w literaturze, uznanie działalności zawodowej notariusza w zakresie dokonywanych czynności notarialnych oraz innych czynności urzędowych za realizację funkcji publicznej nie stoi w sprzeczności z pobieraniem przez notariusza wynagrodzenia za dokonanie czynności notarialnych oraz ponoszeniem osobistej odpowiedzialności za dokonane czynności. Notariusz jest więc wyspecjalizowanym funkcjonariuszem publicznym, zapewniającym bezpieczeństwo prawne⁴⁹.

d) **Odpowiedzialność karna notariusza jako funkcjonariusza publicznego.** Kwalifikacja notariusza jako funkcjonariusza publicznego sprawia, że może mu zostać postawiony zarzut popełnienia przestępstwa polegającego na przekroczeniu uprawnień lub niedopełnieniu obowiązków z art. 231 KK. 11

Z praktyki orzeczniczej

W orzecznictwie wskazano, że uznanie notariusza za funkcjonariusza publicznego na gruncie KK powoduje, że notariusz za czyn stanowiący przestępstwo może odpowiadać na podstawie art. 231 § 1 KK. Natomiast jeśli chodzi o wypełnienie ustawowego znamienia „przekraczania swoich uprawnień lub niedopełnienia obowiązków”, to za źródło obowiązków, których naruszenie może prowadzić do realizacji tego znamienia, należy uznać zarówno przepisy PrNot, jak i uregulowania KEZN, a także zasady wynikające z samego charakteru zajmowanego stanowiska oraz istoty zadań przynależnych temu stanowisku (jako ogólne zasady postępowania z określonym dobrem prawnym, oparte na doświadczeniu i wiedzy). Efektem przekroczenia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków, czyli wykorzystania przez sprawcę instrumentów, które zyskał dzięki pełnieniu określonej funkcji publicznej, musi być działanie na szkodę interesu publicznego lub prywatnego (uzasadnienie post. SN z 20.12.2016 r.⁵⁰).

→ Zagadnienie to zostało szerzej omówione w części I § 1 pkt IV. Odpowiedzialność notariusza.

e) **Ochrona prawna notariusza jako funkcjonariusza publicznego.** Ochrona prawna funkcjonariuszy publicznych została uregulowana w art. 231a KK. Przepis ten został dodany do KK nowelą z 26.11.2010 r. i rozciągnął stosowanie ochrony prawnokarnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych podczas lub w związku z pełnieniem obowiązków służbowych (art. 222, 223 i 226 KK) na sytuacje, gdy zamach na funkcjonariusza został podjęty wprawdzie bez bezpośredniego związku z wykonywaniem czynności służbowych, ale z powodu wykonywanego zawodu lub zajmowanego stanowiska. 12

⁴⁶ K 49/01, OTK-A 2003, Nr 9, poz. 101.

⁴⁷ Uzasadnienie post. SN z 20.12.2016 r., V KK 316/16, OSNKW 2017, Nr 4, poz. 23; zob. wyr. TK z 15.3.2011 r., P 7/09, Dz.U. z 2011 r. Nr 72, poz. 388.

⁴⁸ Por. uzasadnienie wyr. SN z 27.11.2000 r., WKN 27/00, OSNKW 2001, Nr 3–4, poz. 21.

⁴⁹ R. Sztyk, *Notariusz jako funkcjonariusz publiczny*, s. 49.

⁵⁰ V KK 316/16, OSNKW 2017, Nr 4, poz. 23; por. wyr. SN z 16.3.2006 r., V KK 85/06, OSNKW 2006, Nr 5, poz. 51; zob. K. *Piórkowska-Flieger*, *Odpowiedzialność karna notariusza*, s. 272 i n.

Przykład

Jeżeli motywem naruszenia nietykalności, czynnej napaści czy znieważenia notariusza będzie fakt, że wykonuje on ten zawód, sprawca będzie odpowiadał z art. 222 i n. w zw. z art. 231a KK.

Wskazówka praktyczna

Umieszczenie art. 231a w KK wskazuje, że zakresem dodatkowej ochrony objęte są wyłącznie zamachy z rozdziału XXIX KK. Tym samym zabójstwo kwalifikowane z art. 148 § 3 KK dotyczyć będzie wyłącznie notariusza podczas lub w związku z pełnieniem przez niego określonej kategorii obowiązków służbowych. Przepis art. 2 § 1 w zw. z art. 1 § 2 PrNot rozciąga ochronę przewidzianą dla funkcjonariuszy publicznych na osoby zastępujące notariusza, które nie zostały wymienione w art. 115 § 13 KK. Rozciągnięcie ochrony na nowe kategorie osób nie oznacza, że stają się one funkcjonariuszami publicznymi i tym samym mogą zostać pociągnięte do odpowiedzialności karnej za przestępstwa, których podmiotem może być wyłącznie funkcjonariusz publiczny⁵¹.

A. Oleszko słusznie zwraca uwagę na problem niedostatecznej ochrony prawnej notariusza, sprowadzanej wyłącznie do jego ochrony jako funkcjonariusza publicznego w rozumieniu art. 115 § 13 pkt 3 KK. W orzecznictwie pomija się problem ochrony prawnej notariusza jako funkcjonariusza publicznego w rozumieniu PrNot, a przecież należy mieć na uwadze to, że również na gruncie PrNot konstruuje się kwalifikację statusu prawnego notariusza zarazem jako osoby zaufania publicznego oraz funkcjonariusza publicznego, choćby jako wystawcy dokumentów urzędowych i podmiotu jurysdykcji prewencyjnej, odpowiedzialnego za bezpieczeństwo obrotu prawnego⁵².

Wskazówka praktyczna

Problem ten widoczny jest w procesie o ustalenie nieważności czynności prawnej sporządzonej w formie aktu notarialnego, w którym notariusz nie jest stroną postępowania, ani nawet uczestnikiem tego postępowania. Nie może przytoczyć swoich racji na obronę swojego zachowania. Jego status ogranicza się do roli świadka, o ile taki wniosek zostanie złożony, co ujmuje jego roli jako osoby zaufania publicznego, odpowiedzialnej za jurysdykcję prewencyjną oraz nie zapewnia mu należytej ochrony prawnej. W razie wytoczenia powództwa przez prokuratora o stwierdzenie nieważności czynności notarialnej, obowiązkiem prokuratora powinno być zawiadomienie notariusza o złożonym w sądzie pozwie w celu umożliwienia mu zgłoszenia interwencji ubocznej⁵³.

W ostatnich latach znacznie wzrosła liczba postępowań prowadzonych przeciwko notariuszom, oskarżonym zazwyczaj o popełnienie przestępstwa z art. 231 § 1 lub 2 KK polegającego na niedopełnieniu obowiązków.

Przykład

Jako przykład można wskazać sytuację, w których osoby uznane za pokrzywdzone dokonaną przez notariusza czynności notarialną (np. sporządzeniem aktu notarialnego obejmującego udzielenie pełnomocnictwa do sprzedaży nieruchomości) twierdzą, że nie zostały dostatecznie pouczone przez notariusza o skutkach złożenia przez nich niekorzystnego oświadczenia woli. W czasie postępowania karnego prokurator żąda ustalenia nieważności dokonanych czynności prawnych (pełnomocnictw oraz umowy sprzedaży zawartej na jego podstawie), zaś pozwani (jako pokrzywdzeni) uznają powództwo bądź wydany zostaje wyrok zaoczny wobec ich nieusprawiedliwionej nieobecności na rozprawie. Postępowanie cywilne toczy się bez udziału notariusza, który nie jest poinformowany o zgłoszonym żądaniu prokuratora. Następnie sąd uwzględni powództwo, a notariusz (równocześnie podejrzany w fazie postępowania przygotowawczego bądź sądowego) dowiaduje się o prawomocnym rozstrzygnięciu sądu cywilnego, którego dalszym skutkiem jest roszczenie odszkodowawcze zgłoszone na podstawie art. 49 PrNot w zw. z art. 415 KC⁵⁴.

- 13 f) **Ochrona prawna notariusza jako osoby zaufania publicznego.** Naruszenie dobrego imienia i czci notariusza poprzez bezprawne oskarżenie go o niedopełnienie obowiązków zawodowych przy dokonywa-

⁵¹ R.G. Halas, w: A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), Kodeks karny, 2021.

⁵² A. Oleszko, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 219–224.

⁵³ Tamże, s. 223.

⁵⁴ Tamże, s. 219–220.

niu czynności notarialnych może narazić go na utratę zaufania społecznego niezbędnego do wykonywania tego zawodu⁵⁵.

Wskazówka praktyczna

W takich sytuacjach notariusz może wystąpić z roszczeniami z art. 23 i 24 KC o ochronę dóbr osobistych za bezprawne oskarżenie i uzyskanie wyroku uniewinniającego. Ochrona ta w razie wszczęcia postępowania oceniana jest przez sąd wobec notariusza jako osoby zaufania publicznego. W przypadku tej ochrony zauważalna jest potrzeba rozszerzenia ochrony notariusza jako funkcjonariusza publicznego również w rozumieniu PrNot.

Z praktyki orzeczniczej

Przykładem rozstrzygnięcia w sprawie bezprawnego oskarżenia notariusza o niedopełnienie obowiązków zawodowych z art. 231 § 1 i art. 271 KK przy sporządzaniu aktu notarialnego i wyroku uniewinniającego, w którym stwierdzono naruszenie dóbr osobistych notariusza jest wyr. SO w Gliwicach z 23.9.2010 r.⁵⁶ utrzymany w mocy wyr. SA w Katowicach z 13.12.2012 r.⁵⁷, a następnie post. SN z 19.12.2013 r.⁵⁸ odmawiającym przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania.

W zakresie odpowiedzialności karnej statusu notariusza jako funkcjonariusza publicznego nie można rozpatrywać w oderwaniu od jego statusu jako osoby zaufania publicznego. Przepisy PrNot wyznaczają notariuszowi zasady postępowania przy dokonywaniu czynności notarialnych, np. zakres staranności zawodowej, również pod rygorem odpowiedzialności karnej jako funkcjonariusza publicznego. To właśnie na podstawie PrNot notariusz jako osoba zaufania publicznego jest zarazem funkcjonariuszem publicznym w zakresie odpowiedzialności karnej, a nie tylko ochrony prawnokarnej⁵⁹. Przy kwalifikacji danego podmiotu jako funkcjonariusza publicznego, konieczne jest ustalenie zakresu ciężących na nim obowiązków i przysługujących mu uprawnień⁶⁰, który to zakres wyznacza PrNot.

Ochrona notariusza przewidziana w art. 2 § 1 PrNot powinna być rozumiana szeroko, uwzględniając kwalifikację statusu prawnego notariusza jako funkcjonariusza publicznego nie tylko na gruncie KK, ale i PrNot. Jest to kierunek słuszny i w takim właśnie znaczeniu status notariusza przedstawia judykatura⁶¹. Wobec zmieniających się okoliczności wykonywania zawodu notariusza, uzasadnione jest normatywne udzielenie notariuszowi ochrony prawnej także w odniesieniu do zapewnienia mu procesowego udziału w sprawach o ustalenie nieważności czynności prawnej stwierdzonej w akcie notarialnym⁶².

Rozważania te dobrze podsumowuje myśl *J. Gieźka*, który twierdzi, że obecny status i pozycja notariusza oraz nałożenie na niego daleko idących, lecz niezbyt jasno sformułowanych obowiązków powoduje, że standardy narzucane notariuszowi, jakie wynikają z obowiązujących go przepisów prawa, w wielu sytuacjach mogą okazać się wręcz niemożliwe lub bardzo trudne do spełnienia, szczególnie gdy wynikające z nich powinności wzajemnie kolidują. Wobec niejasnej sytuacji prawnej notariusza, zarzut popełnienia przestępstwa z art. 231 KK staje się niezwykle łatwy do postawienia. Postulować należy precyzyjne wyznaczenie granic tego, do czego notariusze są zobowiązani. W przeciwnym razie uzasadniona stanie się obawa, zwłaszcza w kontekście wzrastającego społecznego zapotrzebowania na szukanie patologii w szeroko rozumianym wymiarze sprawności, że zawód notariusza zaliczony zostanie do najbardziej niebezpiecznych zawodów, jakie może wykonywać prawnik⁶³.

5. Notariusz jako osoba wykonująca wolny zawód

a) **Uwagi ogólne.** Kwalifikacja notariusza jako osoby wykonującej wolny zawód nie jest oczywista. 14
Trudności w kwalifikacji wynikają przede wszystkim z braku definicji legalnej wolnego zawodu, szczególnej pozycji notariusza w systemie organów ochrony prawnej oraz umiejscowienia notariusza w sferze działalności gospodarczej.

b) **Wolny zawód.** Pojęcie wolnego zawodu nie zostało dotychczas zdefiniowane przez ustawodawcę. 15
Termin ten został wprowadzony do obrotu prawnego przepisami KSH regulującymi spółkę partnerską.

⁵⁵ Por. wyr. SN z 29.10.1971 r., II CR 455/71, OSNCP 1972, Nr 4, poz. 77.

⁵⁶ I C 232/11, niepubl.

⁵⁷ V ACa 566/12, niepubl.

⁵⁸ V CSK 163/13, niepubl.

⁵⁹ *T. Ereciński*, Kilka uwag o pozycji ustrojowej notariusza, s. 46.

⁶⁰ Uzasadnienie wyr. SN z 27.11.2000 r., WKN 27/00, OSNKW 2001, Nr 3–4, poz. 21.

⁶¹ Uzasadnienie uchw. SN z 18.12.2013 r., III CZP 82/13, OSNC 2014, Nr 10, poz. 101.

⁶² Zob. *A. Oleszko*, Prawo o notariacie, t. 1, 2016, s. 219–224.

⁶³ *J. Gieźek*, Odpowiedzialność karna notariusza, s. 39.

[Przejdź do księgarni →](#)